

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

Pre-print

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0070-8>

Author(s):	Mäkinen, Maarit
Title:	Yhteisöt ja vertaisverkotot kestäväen innovoinnin kehittäjinä. Ekoyhteisöt etsivät vaihtoehtoja kestäättömyyden kulttuurille.
Year:	2013
ISBN:	978-952-03-0070-8
Publisher:	Tampereen yliopisto
Discipline:	Social policy
School /Other Unit:	School of Communication, Media and Theatre
Item Type:	Other Publication
Language:	fi
URN:	URN:ISBN:978-952-03-0070-8
Subject:	kestävä innovointi; ekologiset yhteisöt; vertaisverkotot

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Maarit Mäkinen

Journalismin, median ja viestinnän tutkimuskeskus. Tampereen yliopisto

maarit.makinen@uta.fi

040 5868454

Yhteisöt ja vertaisverkostot kestävän innovoinnin kehittäjinä Ekoyhteisöt etsivät vaihtoehtoja kestävämmän kulttuurille

Kestävällä innovoinnilla suunnataan innovaatiotoimintaa yhteiskunnallisten ja ympäristöllisten haasteiden ratkaisemiseen. Kestävä innovointi on luonteeltaan avointa ja osallistuvaa ja ratkaisuja haetaan myös paikallisesti ruohonjuuritasolla. Tässä artikkelissa pohdin kestävän innovoinnin merkityksiä sekä käsittelen esimerkkinä ekologisten yhteisöjen toimintaa. Tarkastelen innovaatioita viestinnällisinä ja vertaisoppimisen prosesseina. Olen haastatellut suomalaisten ekoyhteisöjen ja niiden vertaisverkostojen jäseniä sekä seurannut näiden verkkokeskustelua selvittääkseni miten yhteisöt vertaisverkostoineen edistävät kestävää innovointia.ⁱ

Tutkimustulokset antoivat viitteitä yhteisöjen kestävää innovointia edistävästä toimintamalleista. Ekoyhteisöissä on kehitetty paitsi ekologisia, myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja sekä ihmisiä mobilisoivia toimintatapoja, joihin systeeminen innovointi ei ole kyennyt. Samalla yhteistyö muiden innovaatioympäristön toimijoiden kanssa on puutteellista, mikä vaikeuttaa voimistavien hankkeiden toteutumista. Yhteisöjen kansainväliset vertaisverkostot lisäävät yhteistoiminnallisuuden mahdollisuuksia niin yhteisöjen kuin muiden toimijoiden kesken, mutta Suomessa esimerkit käytännöistä ovat vasta muotoutumassa.

Avainsanat: kestävä innovointi, ekologiset yhteisöt, vertaisverkostot

Innovaation käsitteen laajennukset

Monet epävakaa maailman yhteisistä haasteista, kuten ilmastonmuutos, energian riittävyys tai sosiaalinen pahoinvointi vaativat uusia yhteistoiminnallisia ja innovatiivisia ratkaisuja. Koska innovaatioympäristömme on nykyisin jatkuvassa muutosten ja epävarmuuksien tilassa, monet tutkijat ja asiantuntijat kehottavat kehittämään jatkuvaa, avointa ja kestävää innovaatiotoimintaa. Perinteinen käsitys innovaatioista ainoastaan kaupallisina, hallinnollisina tai teknologisina ylhäältä alas tuotettuina keksintöinä on saanut väistyä, ja nykyisin innovaatiot käsitetään paljon laajempina ja monisuuntaisesti kehittyvinä. Innovaatioilla tarkoitetaan nykyisin uusia välineitä, tuotteita, käytäntöjä tai uusia tapoja organisoida ja toimia. Innovaatio voi siis olla yhtä hyvin materiaallinen (väline, esine, tuote), menetelmällinen (toimintatapa, organisointitapa, palvelu) kuin mentaalinen eli ajatuksellinen ja aineeton uudistus (idea, ajattelutapa, asenne), joka on otettu käyttöön.

Monet asiantuntijat korostavat myös innovaatioiden luonnetta *prosesseina*, jolloin lopputulosta tärkeämpiä ovat innovaatiotoiminta, vuorovaikutus sekä toimijoiden välisen vuorovaikutuksen mekanismit. Innovaatioprosessi on monimuotoinen vuorovaikutuksen verkosto, jossa eri toimijat voivat yhdessä lisätä ja vahvistaa tietotaitojaan ja kokemustaan (Luecke & Katz 2003). Innovaatiotoiminnan ymmärrys on muuttunut lisäksi avoimempaan ja osallistuvampaan suuntaan. Tutkijat puhuvat esimerkiksi osallistumistaloudesta, joka viittaa erityisesti internetissä tapahtuvaan käyttäjien osallistumiseen uusien tuotteiden tai liiketoimintamallien kehittämiseen. Osallistumistalouden yritykset ovat huomanneet käyttäjissä ja asiakkaissa valtavan potentiaalin uusien tuotteiden innovoinnissa. Tämän tyyppinen *käyttäjälähtöisyys* on huomioitu sekä tuotekehityksessä että otettu näkökulmana mukaan myös hallinnolliseen suunnitteluun.

Käyttäjälähtöisyys, prosessuaalisuus ja osallistuminen ovat siis nykyisen innovaatiotoiminnan trendejä. Ajattelumallit ovat johtaneet hierarkkisesta

systemisyydestä rajattomaan maailmaan, hajautettuun yhteistoimintaan ja innovaatioympäristöajatteluun. Nämä laajennukset ja uudistukset innovaatiokonseptin ymmärryksessä tukevat jossain määrin vastaamista muuttuvan ympäristömme haasteisiin, mutta monet epävakaa elinympäristömme haasteista ja ongelmista, kuten ympäristön kuormittuminen, energialähteiden loppuminen, talouskasvun kestämyttömyys, eriarvoisuuden jyrkkeminen, eettiset ja sosiaaliset ongelmat ja ikääntyvän väestön haasteet, jäävät silti ratkaisematta tai edelleen pahenevat. Kulutuskulttuurin kestämyttömyys odottaa innovatiivisia avauksia paikallisesti ja globaalisti.

Kestävä innovointi – ratkaisuja kestämyttömälle toiminnalle?

Kestävän kehityksen mukainen innovointi eli *kestävä innovointi* tuo yhteiskunnallis-sosiaalisen palikan lisää innovaatiokonseptiin. Kestävä innovointi on sellaista innovaatiotoimintaa, joka perustuu sosiaalisesti, taloudellisesti, ympäristöllisesti ja eettisesti kestäville periaatteille (Hautamäki 2008). Kestävä innovointi ottaa siis huomioon yhteiskunnallis-sosiaaliset merkitykset sekä ympäristön kestämyyden. Kestävän kehityksen kriteerit täyttävä innovointi on nähty toistaiseksi elinkeinoelämässä ja politiikassa lähinnä reunaehtona, ei keskeisenä tavoitteena, vaikka esim.luonnonvarojen ehtyminen vaatisi nopeastikin vaihtoehtoisia ratkaisumalleja.

Kestävä innovaatio voidaan jakaa neljäksi ulottuvuudeksi:

1. *Ympäristöllisesti kestävä innovaatio: huomioi luontoympäristön*
2. *Sosiaalisesti kestävä innovaatio: huomioi ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon*
3. *Taloudellisesti kestävä innovaatio: takaa riittävän toimeentulon*
4. *Eettisesti kestävä innovaatio: kohtelee kaikkia arvostavasti*

Jos innovaatioilta vaadittaisiin kestämyyttä, monet halvan tuotantomallin yritykset joutuisivat konkurssiin ja alipalkattu työvoima työttömäksi. Samalla syntyisi kuitenkin toimintamalleja ja käytäntöjä, joihin ympäristölliset ja inhimilliset resurssit riittäisivät vielä pitkään, ehkä rajattomasti. Nykyisillä kestämyttömillä käytännöillä tie on lähes kuljettu loppuun, mistä voimme helposti löytää varoittavia signaaleja niin ympäristön ja

ihmisten pahoinvoinnin kuin taloudenkin alueilla. Tähän mennessä innovaatioprosessien tutkimus on rajoittunut palvelemaan lähinnä teknisiä ja taloudellisia päämääriä.

Uudistunut innovaatiokonseptin ymmärrys sisältäen ajatuksen prosessuaalisuudesta, osallistumisesta, avoimuudesta ja globaalisuudesta soveltuu hyvin myös kestävän innovoinnin periaatteiksi kestävyuden ulottuvuuksien lisäksi. Kestävää innovointia ei kuitenkaan aikaansaada ainoastaan talouden tai systeemisen julkishallinnon toimesta, koska yritykset ja organisaatiot luovat tuotteita ja palveluita, eivät asennemuutoksia tai yhteistoimintamalleja. Kestävä innovointi vaatii myös *orgaanista vuorovaikutusta* ja toimintaa, joka tapahtuu ruohonjuuritasolla.

Esimerkiksi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on laadittu hallinnollisia linjauksia, mutta sen seurauksia eletään paikallisesti. Paikalliset yhteisöt joutuvat konkreettisimmin kohtaamaan monet epävarman maailman haasteet, kuten energian riittävyyden tai puhtaan ruoantuotannon ongelmat. *Ruohonjuuritason innovointi* voisi olla merkittävä voimavara kestävän innovoinnin edistämässä. Usein tässä yhteydessä on nostettu esiin *sosiaalisen innovaation* käsite, jonka tutkijat ovat määritelleet yleensä joko systeemisestä näkökulmasta hyvinvointialan palveluiksi (terveydenhuolto) tai ihmisten keskuudesta ja verkostoista nouseviksi uusiksi tuotteiksi eli niin sanotuiksi käyttäjäinnovaatioiksi (Hämäläinen & Heiskala 2004). Ruohonjuuritason innovointi kuvaa puolestaan nimenomaan orgaanisesti yhteisöjen keskuudessa syntyviä ja kehittyviä innovaatioita, jotka palvelevat yhteisöjä ja niiden tavoitteita, mutta joilla voi olla myös kauaskantoisia ja laajoja vaikutuksia. Tällöin voidaan saada aikaan myös asennemuutoksia, ihmisten mobilisointia ja yhteistyötä.

Orgaaninen toimintamalli innovoinnin edistäjänä

Yhteisöt ja vertaisverkostot voivat olla merkittävä kestävän innovoinnin lähde. Osallistumistalouden nosteen kannalta nämä resurssit on jo huomioitu, mutta kestävän innovoinnin potentiaaleina ne ovat marginaalissa. Vertaisverkostojen tuottamilla innovaatioilla ei useinkaan ole vaihtoarvoa markkinoilla, vaan käyttöarvo yhteisön

itsensä keskuudessa (Bauwens 2005). Yhteisöjen ja vertaisverkostojen innovointi saa alkunsa yhteisön tarpeista tai tavoitteista eikä esimerkiksi markkinoiden synnyttämistä tarpeista. Perinteisessä systeemisessä innovaatiotoiminnassa ongelmat ja ratkaisut eivät useinkaan kohtaa, kun ruohonjuuritason orgaanisessa mallissa innovaatioprosessi alkaa siellä missä ratkaisua kaipaava ongelmanakin on. Orgaanisen mallin innovointia voi tapahtua yhtä hyvin paikallisessa kyläyhteisössä, työorganisaatiossa kuin internetissä. Olennaista on, että paikalliset ihmiset tai vertaisryhmät yhdessä ponnistelevat ideoita ja innovaatioita, jotka vastaavat heidän tarpeisiinsa. Orgaaninen innovointiprosessi voi johtaa uusiin materiaalsiin, menetelmällisiin tai aineettomiin innovointeihin aivan kuten perinteinen mekanistisempikin. Orgaaninen malli voi kuitenkin tuottaa sellaisia kestäviä innovaatioita, joihin perinteinen systeeminen toiminta ei yksin kykene, tekee sen huonosti tai aiheuttaa ristiriitoja eri osapuolten välillä (esim. ylikansallisten yritysten tuhoa aiheuttaneet biopolttoaineprojektit köyhissä kylissä).

Systeemisen ja orgaanisen toiminnan jaottelun lisäksi viestintätutkimuksessa käytetään myös jaottelua innovoinnin diffuusio- ja osallistuvaan malliin. Everett Rogers esitteli diffuusio-teorian jo 1960-luvun alussa, ja sitä on sovellettu yleensä ylhäältä alas – tyyppisenä innovaatioiden leviämisen mallina erityisesti teknologisten keksintöjen käyttöönoton tutkimuksissa. Sittemmin tämä malli on nähty turhan yksisuuntaisena ja esimerkiksi viestinnän tutkija Jan Servaes on korostanut osallistuvien yhteistyömuotojen tärkeyttä. Osallistuvista toimintatavoista on kuitenkin erotettava todelliset ja retoriset (Servaes 2008). Puheet osallistamisesta ja avoimuudesta voivat toimia retorisenä keinona suunnitelmien myymisessä rahoittajille aivan kuten liiketoiminnan viherpesu ympäristöretoriikalla.

Taulukko 1: Perinteisen systeemisen innovaatiotoiminnan ja orgaanisen ruohonjuuritason innovoinnin eroja erityisesti viestinnän kannalta (mallin esikuvina Burns & Stalker 1961 sekä myöhemmin Servaes 1999):

Systeeminen ylhäältä alas (diffuusiomalli)

- vuorovaikutus pääosin vertikaalista
- tieto on yleensä harvoilla
- päätökset tehdään hierarkian huipulla
- ihmiset tarvitsevat apua ulkopuolelta
- toimintamalleista päätetään huipulla

Orgaaninen innovointi (osallistuva malli)

- viestintä ja vuorovaikutus verkostoitunutta ja monensuuntaista
- tieto on verkostoissa avoimesti saatavissa
- valta ja vastuut hajautuvat verkostoissa
- ihmiset auttavat itse itseään ja toisiaan
- sitoutuminen tehtäviin jakautuu kaikille

Edellä mainittujen erojen lisäksi olennaista on, että orgaaninen ja osallistuva toimintamalli tuottaa todennäköisemmin asenne – ja käytösmuutoksia sekä saa ihmiset toimimaan (esim. Servaes 2007). Systeeminen voi ohjailta ja pakottaa muutoksiin, mutta ihmiset harvemmin kokevat muutoksia omikseen tai ryhtyvät toimintaan vapaaehtoisesti. Sen sijaan esimerkiksi kansalaisliikkeet ja yhteisöt voivat hyvinkin nopeasti mobilisoida ihmiset kehittämään lähiympäristöään tai auttamaan hädänalaisia.

Käytän seuraavassa esimerkkinä paikallisia ekoyhteisöjä ja kestävän elämäntavan yhteisöjä, jotka pyrkivät kestäviin ratkaisuihin orgaanisella toiminnallaan. Nämä yhteisöt edustavat jo sellaisinaan eräänlaisia sosiaalisia innovaatioita, mutta niiden sisällä pyritään myös entistä kestävämpiin ratkaisuihin ja toimintatapoihin. Niistä käytetään myös nimitystä *sustainable communities* eli kestävät yhteisöt. Kestävyys sisältää useimmiten ajatuksen ympäristön kestokyvyn mukaisesta elämisestä, mutta se voi merkitä myös sosiaalisesti, taloudellisesti ja eettisesti kestäviä ratkaisuja. Nämä yhteisömuodot näyttävät elävän renessanssiaan, koska ne vastaavat sekä ihmisten yhteisöön kuulumisen tarpeisiin että kestävien elämäntapojen etsimisen tarpeisiin. Näitä uusia yhteisömuotoja syntyy kaikkialla, mutta erityisesti maissa, joissa perinteinen yhteisöllisyys on häviämässä ja erilaiset kestävämmyyden muodot (ympäristö, eriarvoisuus) ovat kasvamassa.

Ekokyliä vertaisverkostossa yhdistyvät paikallinen ja hajautettu innovointi

Suomessa on parisenkymmentä väljästi määriteltyä ekokylääⁱⁱ. Ekokylille ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää, joten hyvin erityyppisiä ja ekologisesti eriasteisesti toimivia yhteisasumisen tyyppejä kutsutaan ekokyliksi. Kansainvälisesti tunnetun ekokyliä tutkijan ja internet-verkoston käynnistäjän Robert Gilmanin mukaan ekokylä on riittävän pieniⁱⁱⁱ, elämän perustarpeet täyttävä asutus, jossa ihmisten toiminta ei vahingoita luonnonympäristöä, vaan se tukee tervettä inhimillistä kehitystä ja toimintaa voi jatkaa rajattomasti tulevaisuuteen (Gillman 1991). Ekokylä on jälkitekollinen ilmiö eikä se tarkoita paluuta vanhaan yhteisöllisyyteen, mikä ei olisi nykyisessä maailmassa ja populaatiossa enää kestävä. Suomalaisissa tutkimuksissa on yleensä viitattu arkkitehti Bruno Eratin kestävästä yhdyskunnan kolmeen peruslähtökohtaan: paikan olosuhteet, energiatalouden ja aineiden kiertokulku sekä inhimilliset resurssit. Paikan olosuhteet sisältävät muun muassa määritelmän yhdyskuntarakenteesta, maisemasta ja luonnonolosuhteista; energiatalous sisältää omavaraisuuden, lajittelun ja kierrätyksen; ihmisten resurssit sisältävät yhteistoiminnan, osallistumisen ja elämäntavan kuvaukset. (Palttala & Erat 2009.) Tässä tutkimuksessa ekokylä edustaa esimerkkiä yhteisöstä, joka toteuttaa kestävästä innovoinnista. Ekokylän sijaan voisin myös käyttää käsitteitä kestävä yhteisö tai tarkoituksellinen yhteisö.

Ekoyhteisöllisyys on kiinni paikassa, mutta samalla se toimii yhä enemmän myös vuorovaikutteisina verkostoina. Paikalliset ekokylät ovat monesti verkostoituneet keskenään kansainvälisiksi sekä internetissä että kasvokkain toimiviksi vertaisverkostoiksi. Eurooppalaiset yhteisöt muodostavat esimerkiksi GEN Europen, joka puolestaan kuuluu maailmanlaajuiseen *Global Ecovillage Network* (GEN) – verkostoon. Gilmanin ohella toinen merkittävä ekokyliä tutkija ja kestävä elämäntavan edistäjä Ross Jackson on korostanut GEN-verkoston tärkeyttä todellisen muutoksen ja vertaisoppimisen työvälineenä (Jackson 2000). Muita tunnettuja “kestävien yhteisöjen” verkostoja ovat esimerkiksi Irlannista lähtenyt ja kansainväliseksi kasvanut *Transition Towns Network*, afrikkalainen ruohonjuuritason innovaatioportaali *AfriGadget* ja intialainen kestävästä innovoinnista tukeva *Honey Bee Network* – verkosto. Internetin

vertaisverkostoissa kestävien innovaatioiden kehittäminen ja jakaminen tehostuu, ja ekologiset liikkeet ovat levinneet ajattelutapoina ja toimintamalleina nopeasti paikallisyhteisöiltä toisille.

Ekokylien *vertaisverkostoissa* yhdistyvät paikallisen ja hajautetun innovaatiotoiminnan edut (globaalit yhteisöt). Paikallinen yhteisyys synnyttää yhteenkuuluvuutta ja rikastavaa vuorovaikutusta, vertaisverkosto taas laajentaa näkemyksiä ja asiantuntijuutta.

Vertaisverkostojen innovointi on verkostoihin hajautunutta innovointia keskitetyn sijaan eli edellä kuvatun orgaanisen innovoinnin laajista toimintaa. Vertaisverkostojen vahvuuksia ovat niiden kokoama tiedollinen pääoma, jaettu kokemus, ideoiden ja käytäntöjen edelleen kehittäminen sekä toinen toisensa kannustaminen.

Vertaisverkostojen jäsenet ovat yleensä motivoituneita toteuttamaan yhteisiä päämääriä ja tukemaan toisiaan ilman henkilökohtaista voiton tavoittelua. Vertaisverkostojen heikkouksia voi olla samanmielisten puuhastelu vain muiden samanhenkisten parissa, jolloin näkökulmat jäävät kehittymättä. Vertaistoiminnan tuottama tieto on ollut aluksi avointa ja ilmaista (esim. avoimen lähdekoodin yhteisöt), mutta myöhemmin se on synnyttänyt myös liiketoimintaa, jolloin puhutaan *vertaistuotannosta* (esim. teknologiainnovaatioita, lääkeinnovointia) (Mikkonen 2011). Michel Bauwens kuvaa vertaistuotannon prosesseja seuraavilla piirteillä: vertaistuotannossa tuotetaan käyttöarvoa yhteisölle, ei vaihtoarvoa markkinoille; vertaistuotantoprosesseja hallinnoi yhteisö itse sekä käyttöarvoon on kaikilla vapaa pääsy ja oikeus (Bauwens 2005). Vertaistuotanto siis eroaa perinteisestä korporatiivisesta ja systeemisestä organisoitumisesta paitsi hajautuneella toiminnalla, myös siinä että ulkoisen motivoivan tekijän (raha, voitto) korvaavat useimmiten ryhmän jäsenten aineeton motivaatio (into himo, kutsumus).

Seuraavassa tarkastelen suomalaisia paikallisia ekoyhteisöjä ja kestävä elämäntavan vertaisverkostoja erityisesti kestävä innovoinnin kannalta. Innovaatiodemokratia on selvästi nousussa, samoin yhteisöllisyys ja ympäristöarvot - mutta *miten yhteisöt verkostoineen edistävät ja toteuttavat kestävä innovointia?* Tarkastelen innovaatioita viestinnällisinä prosesseina nykyisen kaltaisessa muuttuvassa ja epävarmassa

ympäristössä, jossa kestäville innovaatioille olisi kysyntää – koska muut vaihtoehdot ovat loppumassa. Olen pyrkinyt valitsemaan tarkasteltavat ekokylät läheltä eli tässä tapauksessa Pirkanmaan alueelta, mutta vakiintuneiden paikallisyhteisöjen puuttuessa olen laajentanut tarkasteluni myös valtakunnalliseksi. Lisäksi analysoin suomalaista kestävästä elämäntavan verkkokeskustelua postituslistalla.

Tapaustutkimuksen kohteina paikalliset kestävästä elämäntavan yhteisöt

Pirkanmaan alueella toimivat (tammikuussa 2012) *Katajamäen*, *Väinölän* (Vilppulassa), *Kurjen tilan* (uusi yhteisö Vesilahdella) sekä *Kangasalan* ekoyhteisöt. Tampereen Teiskossa on lisäksi suunnitteilla ekokylä, johon odotetaan vielä maankäytön vahvistavaa päätöstä. Hämeenkyrössä on aloitettu Siirtymäliikkeen valmistelu, joka on kuitenkin toistaiseksi jäänyt toteuttamatta. Verkossa aktiivisesti toimivilla kestävästä elämäntapaan liittyvillä vertaisverkostoilla, kuten Rihmasto, Maan ystävät, Degrowth- ja Zeitgeist – liike, on lisäksi paikallisesti Pirkanmaalla vaikuttavat toimijansa.

Pirkanmaan ekoyhteisöjen luonne tavoitteineen on epäyhtenäinen, vaikka kaikkien pyrkimyksenä on valtakulttuuria kestävämpi elämäntapa, kulutuksen vähentäminen ja yhteisöllinen elämä. Ekologisuuden aste ja tavoitteet kuitenkin vaihtelevat. Osa yhteisöistä pyrkii mahdollisimman omavaraisen paikallistalouden luomiseen, osalle omavaraisuus ei ole tavoitteena. Monille yhteisöjen jäsenistä esimerkiksi sosiaaliset arvot ovat ensisijainen syy yhteisöön kuulumiselle. Yhteisöjen sosiaalinen tiiviys myös vaihtelee. Useimmiten julkisuudessa mainittua ja vertailukohteena asukasmäärältään suurinta Keuruun ekoyhteisöä (n. 40 asukkaan yhteisö Keski-Suomessa) voi pitää esimerkkinä melko tiiviistä yhteisöstä, jota yhdistävät yhteiset asuinrakennukset, tilat ja vastuut. Pirkanmaalla toimiva *Katajamäki*^{iv} on edelliseen verrattuna selvästi pienimuotoisempi (5 asukasta, kymmenkunta aktiivista toimijaa), mutta myös tiiviisti toimiva ja päämääriään määrittelevä yhteisö. Sen sijaan esimerkiksi Kangasalan ja Kurjen tilan yhteisöt ovat väljemmin määrittyviä. Niissä asukkaat rakentavat omat talonsa määräaloille, minkä lisäksi asukkailla on yhteisiä tiloja ja yhteistä toimintaa. Monet vastuut ja ylläpitotoimet voidaan jakaa yhteisön kesken, mutta talokohtaiset valinnat

kuuluvat osakkaille itselleen. Kangasalan yhteisö (10 taloa) on pääosin rakentunut jo 1990-luvulla, Kurjen tila on puolestaan saanut alkunsa ekologisena uudiskylänä vasta vuonna 2011.

Koska useimmat Pirkanmaan alueen ekoyhdistykset ovat asukasmääriltään pieniä (5-20 henkilöä), perustaminen viivästynyt (Teisko) tai jäänyt toteuttamatta (Hämeenkyrön Siirtymäliike), olen valinnut tutkimuksen aineistoksi suomalaisissa ekoyhteisöissä asuvia, asuneita tai yhteisöissä aktiivisesti toimivia henkilöitä, joilla on vuosien tai jopa vuosikymmenten kokemus ekoyhteisöllisyydestä. Olen haastatellut helmikuussa 2012 kymmenen henkilöä^v, joista kolme asui Pirkanmaan maakunnassa, yksi Keski-Suomen rajanaapurissa ja kuusi eri puolilla Suomea. Monet olivat asuneet eri yhteisöissä ja kolme kertoi myös kokemuksistaan ekoyhdistyksissä ulkomailla. Haastatteluhetkellä puolet haastateltavista asui eko- tai yhteisökylässä. Kaikki kuitenkin pitivät yhteisöasumista parhaana asumismuotona. Haastatteluiden lisäksi olen tarkastellut verkossa tapahtuvaa keskustelua *Rihmaston* sähköpostilistalla puolen vuoden ajan (elokuu 2011 – tammikuu 2012). Sähköpostilista on GEN Finland ry:n (Suomen kestävän elämäntavan yhteisöt ry SKEY) ylläpitämä, jossa jäsenet keskustelevat, väittelevät, kyselevät neuvoja ja tiedottavat. Haastattelut rakentuivat viiteen temaattiseen alueeseen: yhteisön merkitys henkilölle; yhteisön tavoitteet; yhdessä kehittäminen ja innovoiminen; verkostoituminen sekä yhteisön rooli ympäristössään.

Seuraavassa käsittelem analysoimiani haastatteluja ja verkkokeskustelua neljältä kannalta alussa esitetyn kestävän innovoinnin viitekehityksessä. Ensimmäiseksi kuvaan ekoyhteisöjen ja niiden jäsenten kestävän kehityksen tavoitteita sekä ekoyhteisöissä kehittyneitä innovaatiotyyppejä laajan innovaatiokäsityksen mukaisesti. Toiseksi tarkastelen innovaatioprosesseja ja orgaanisia toimintamalleja, joita yhteisöissä käytetään. Kolmanneksi kuvaan yhteisöjen verkostoitumista ja yhteistyötä innovaatioekosysteemissä. Lopuksi tiivistän ja ehdotan lisätutkimuksen aiheita.

Tavoitteina yhteisyys, voimaantuminen ja kestävä elämäntapa

Ekoyhteisöjen tavoitteiksi voidaan kiteyttää yhteisyys ja kestävä elämäntavan toteuttaminen. Yhteisyys sisältää sekä ihmisten välisen että luontoympäristön kanssa vuorovaikutteisen rinnakkain elämisen. Kestävä elämäntapa tulkitaan laajasti, mutta usein se sisältää ajatuksen kulttuurisesti ja sosiaalisesti rikkaasta elämästä, joka ei rasita liiaksi ympäristöä. Ekokyliä tavoitteet eivät siis rajoitu ekologisesti kestäviin päämääriin, vaan ne ovat hyvinkin monimuotoisia ja myös ajassa muuttuvia. Ekologisuutta ei pidetä riittävänä yhteisön tavoitteena, vaikka se saattaa olla yhteisön perustamisen yksi lähtökohta.

Ekologiset arvot ei monestikaan ole kantaneet - - ne jotka on sosiaalisesti kehittyneet kestävät paremmin; ne jotka perustuu sosiaalisen ja henkisen maailmankuvan luomiseen ja ekologinen kulkee vain rinnalla automaattisesti. -- (M5) Yhteisöllisyys lähtee paikasta, luonnosta ja maaperästä, mutta laajenee sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi. - - Yhteisöllisyys ei määriy vain työn kautta; se on ihmisten tukemista ja kantamista kokonaisina ihmisinä. (M2).

Ekoyhteisöjen tavoitteelliset kehityssuunnat ja arvot ovat samansuuntaisia, vaikka kaikki eivät tunnusta samoja tavoitteita. Kaikkien haastateltavien puheissa välittyi kritiikki kulutuskulttuuria kohtaan ja pyrkimys kestävämpään elämäntapaan.

Kestävä elämäntavan yhdistyksen itsearviointikriteereissä mainitaan kestävä elämäntavan ulottuvuuksiksi: ekologinen, sosiaalinen ja henkinen (GEN-Finland 2005). Nämä ovat myös ekoyhteisöjen tutkija Ross Jacksonin mukaan ekoyhteisöjen kategorioita (Jackson 2004). Taloustiedetaustaiset tutkijat nostavat ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden rinnalle taloudellisen kestävyuden (esim. Munasinghe 2007). Lisäksi voidaan puhua kulttuurisesta kestävyydestä. Hautamäen esittämät kestävä innovoinnin ulottuvuudet, ympäristöllinen, sosiaalinen, taloudellinen ja eettinen, soveltuvat hyvin siis myös kestävä elämäntavan kriteereiksi (Hautamäki 2008). Kaikki ulottuvuudet tulivat esiin myös haastatteluissa, vaikkakin taloudellista ei tässä mielessä mainittu.

Haastatteluissa haettiin kestävä innovoinnin ulottuvuuksia keskustelemalla

yhteisöelämään sisältyvistä kehittämisspyrkimyksistä. Kaikki haastateltavat mainitsivat tavoitteita ja pyrkimyksiä, jotka ovat selvästi luonteeltaan sosiaalisia, kuten yksinäisyyden torjuminen, vastuiden jakaminen, vertaistuki ja perheenomainen elämä. Kaikki mainitsivat myös joitakin ekologisia tavoitteita, kuten vähempi kuluttaminen, omavaraistuminen ja elämän yksinkertaistaminen. Ekologisten tavoitteiden kirjo oli kuitenkin vaihtelevampi ja saattoi jäädä sosiaalisten merkitysten varjoon. Henkisen ulottuvuuden tyyppisinä tavoitteina mainittiin muun muassa henkinen kasvu ja suvaitsevaisuus, joiden painoarvo vaihteli henkilöstä riippuen. Taloudellisiksi ulottuvuuksiksi voidaan lukea yhteisten resurssien jakamisen tavoitteet, jolloin yksilöt tulevat toimeen vähemmällä. Taloudellinen kestävyys miellettiin siis ajatukseksi resurssien riittävydestä tarpeisiin nähden. Kulttuurisina tavoitteina mainittiin perinnetaitojen tukeminen, kulttuuritapahtumat ja uuden kulttuurin luominen. Ekoyhteisöissä käytetään usein käsitettä permakulttuuri, jolla viitattiin alun perin ekologiseen maanviljelyyn, mutta joka on laajentunut kokonaisvaltaiseksi filosofiaksi rakennetun ympäristön suunnittelussa (esim. Hopkins 2008).

Useimmat ekoyhteisöissä kehittyvät innovaatiot ovat luonteeltaan joko menetelmällisiä tai aineettomia ideoita ja ajattelutapoja. Luonnonmukaisten materiaalien soveltava käyttö voidaan lukea materiaalisiksi innovaatioiksi, jotka ovat perinteisten menetelmien uusiokäyttöä. Talonrakentamisessa on käytetty esimerkiksi savea ja ruokoa ja viljelyssä perinteisten ja uudelleen testattujen menetelmien yhdistelmiä. Menetelmällisenä innovaationa haastatteluissa mainittiin yhteisten resurssien jakaminen, mikä yksityisomistusta korostavassa valtakulttuurissa on harvinaistunut. Tämän tyyppisiä esimerkkejä ovat työtilojen, työvälineiden ja ajoneuvojen yhteiskäyttö. Muita menetelmällisiä innovaatioita ekokylissä ovat esimerkiksi kierrätys- ja talkootyökäytännöt, lastenhoitopiiri ja kestävä elämäntavan kiertokoulu. Monet ovat luonteeltaan sosiaalisia uudistuksia, kuten sydänpiirit, itsehoitomenetelmät ja ongelmanratkaisuun kehitetyt menetelmät ja rituaalit. Sosiaaliin tarpeisiin ja ongelmanratkaisuun haetaan välineitä myös perinteistä ja eri alkuperäiskulttuureista, ja niitä sovelletaan uudella tavalla omaan kulttuuriin sopivasti (esim. aboriginaalien menetelmä). Työskentelymenetelmässä voidaan myös yhdistää perinteinen työtap

uusimpaan viestintäteknologiaan. Näin esimerkiksi talkooperinnettä edistetään soveltamalla verkon yhteistyövälineitä ja tietokantasovelluksia (www.talkoillaan.fi). Vertaisverkostojen avulla ekoyhteisöt mobilisoituvat lisäksi monenlaisiin projekteihin, kuten vapaaehtoistyöhön tai mielenilmauksiin.

Vaikka ekoyhteisöjen jäsenet eivät itse miellä toteuttavansa mitään kokeilulaboratorion roolia, he kokevat toimivansa jossain määrin myös esimerkkinä muille: - - *edelläkävijänä monilla alueilla kyllä. Monet asiat mitä meille alkaa olla arkea, tulee viiden tai kymmenen vuoden viiveellä muuhun yhteiskuntaan.* (M8) Ekoyhteisöjen innovaatioissa ei ole niinkään kyse valmiista ratkaisuista, vaan vaihtoehdoista ja niiden etsimisestä.

Taulukko 2: Esimerkkejä kestävästä innovaatioista suomalaisissa ekoyhteisöissä. Useimmat ovat luonteeltaan menetelmällisiä tai aineettomia, ja niissä yhdistyvät perinne ja uudistaminen.

Sosiaalisesti kestäviä innovaatioita	vertaistuki, vastuiden jakaminen, lastenhoitopiirit, sydämpiirit, dragon dreaming
Ekologisesti kestäviä innovaatioita	kuluttamisen minimointi, korjaus- ja kierrätysmenetelmät, ekorakentaminen, uusiutuvat energialähteet, resurssien jakaminen, omavaraistuminen, kimppakyydit
Henkisesti kestäviä innovaatioita	itsehoitomenetelmät, itsensä kehittäminen, meditointi, sydämpiirit, rituaalit
Taloudellisesti kestäviä innovaatioita	resurssien jakaminen, yhteisesti toteutetut hankkeet, talkootyöt, yhteisruokailut, kimppakyydit
Kulttuurisesti kestäviä innovaatioita	permaikulttuurin edistäminen, kulttuuritapahtumat, uuden kulttuurin luominen

Kestävyyden kehittäminen on oppimista ja voimistumista

Kestävä innovaatio sisältää sekä kestävyyden että muutoksen välttämättömyyden. Koska sosioekologisessa ympäristössämme tapahtuu joka tapauksessa muutoksia, pelkkä kestävyyden hakeminen esimerkiksi systeemien ylläpitämiseksi ei riitä, vaan mukaan on otettava avoimuus muutoksille ja jatkuva innovointi. Ekoyhteisöjen tavoitteissa ja tutkimuksissa käytetään kansainvälisesti sekä termiä *resilience* (joustavuus, sitkeys, kestävyys) että *transition* (muutos, siirtymä). Termi sustainable development eli kestävä kehitys aiheuttaa ristiriitaisia tulkintoja, koska nykyisen kaltainen kehitys ei yleensä ole se mitä ekoyhteisöissä tavoitellaan.

Ekoyhteisöjen innovointi on selvästi luonteeltaan vuorovaikuttamalla ja tekemällä oppimisen prosessi. Prosessi on avoin, jatkuva sekä yhteistoiminnallinen. Ekokyliä innovointiprosessit ovat leimallisesti edellä kuvatun orgaanisen mallin mukaisia eli ratkaisua haetaan siinä ympäristössä ja niiden ihmisten keskuudessa missä ratkaistava asiakin on. Ekoyhteisöissä yksilöiden on helpompi löytää vertaistukea ponnistamaan yhteisten tavoitteiden eteen: *meillä on laaja-alaisesti erilaisia ihmisiä ja ennakkoluulottomasti yhdistellään eri osaamista. Uskalletaan ajatella radikaalisti, silloin syntyy arjen ratkaisuja - -* (M5). Toiminta on kokeilemalla oppimista, kun odotuksena ei ole välittömiä tuottoja tai tuloksia: *Perustelen ekokyliä merkitystä sillä et ne on sellaisia koelaboratorioita, joissa ihmiset voimiaan säästelemättä ja palkkaa kyselemättä tekee innovaatioita ja kokeilee intohimoisesti.* (N3) Koska monet ekokyliin asettuvat tulevat kaupungeista vailla maaseudulla tarvittavia käytännön taitoja, asukkaiden on välttämättä opeteltava uusia taitoja.

Orgaanisen mallin mukainen toiminnan vastuiden hajauttaminen voi toimia luovuutta ja kekseliäisyyttä rikastaen, mutta voi toisaalta johtaa organisoimattomuuteen ja toiminnan sekavuuteen, jos vastuita ei olla valmiita ottamaan. Haastattelussa ilmeni, että haasteellisuutta kestävän elämäntavan yhteiselle kehittämiselle luovat myös mielenterveys- ja päihdeongelmaiset yhteisön jäsenet, jolloin yhteisö joutuu ensiksi ratkaisemaan suhteensa näihin (M6). Koska yhteisön on kuitenkin ratkaistava ristiriitansa

jatkaakseen yhteisönä, se kehittyy sosiaalisesti kestävämmäksi.

Osallistuva ja orgaaninen toimintamalli vaatii, että yhteisöt joutuvat jatkuvasti pohtimaan ja peilaamaan omaa toimintaansa. Ongelmanratkaisuun haetaan myös välineitä erilaisista kulttuureista, perinteistä ja tekniikoista. Haastatteluissa mainittiin tällaisina välineinä ekoyhteisön itsearviointiopas, kiertokoulu, ryhmätyömetodi ja piirityöskentely.

Toiminnan itsereflektoinnin jälkeen toiminta jatkuu uudistuneena ja yhteisö mahdollisesti voimistuneena. Kehittämisen prosessinomaisuus ja jatkuva reflektiivisyys vaikuttavatkin lähes elinehdoilta. Vakiintuneeseen tilaan ja ”ekologiseen uraputkeen” jumiutuminen eivät edistä yhteisön hyvinvointia. *Kun yhteisö on saatu vakaalle pohjalle ja velat maksettu, moni yhteisö sulkeutuu omaan hyvinvointiinsa. Siis sen opin jakaminen muualle jää puuttumaan. Tämä on valitettavaa. Silloin kehitys lopahtaa.* (M1)

Kestävyyden kehittymistä voisi kuvata myös voimistumisen prosessina, jossa yhteisö mahdollistaa jäsentensä taitojen kasvamisen, verkostojen laajenemisen, tiedonsaannin ja uudet toimintatavat, minkä tuloksena yhteisön jäsenten kykenevyys, osallistuminen, vaikuttaminen ja elämänhallinta paranevat (Mäkinen 2009). Voimistumisen tapahtumasarja on itsessään merkityksellinen ja palkitseva, joten se ei pääty mihinkään toivottuun tilaan, vaan se kehittyy ja vaatii aina uusiutumista. Voimistuminen on sekä yhteisöllinen että yksilöllinen prosessi, joka edistää hyvinvointia ja lisää osallisuuden mahdollisuuksia. Vertaisverkostoilla ja innovaatioympäristön muilla toimijoilla on voimistumiskehityksessä myös keskeinen merkitys.

Vertaisverkostot ja yhteistyö innovaatioympäristössä

Kestävän elämäntavan yhteisöt ovat verkottuneet keskenään sosiaalisiksi vertaisverkostoiksi, jotka toimivat sekä kasvokkain että virtuaalisesti. Monet suomalaisista ekoyhteisöistä kuuluvat Suomen kestävän elämäntavan yhdistykseen (SKEY ry), joka kuuluu eurooppalaiseen sekä maailmanlaajuiseen Global Ecovillage

Network (GEN) – verkostoon.

Yhteisöjen jäsenten sosiaalinen verkostoituminen on vaihtelevaa ja kausittaista. Yhteiset kurssit ja tapahtumat kokoavat ihmisiä esimerkiksi luonnon kierron eri vaiheissa, jolloin jäsenet voivat vaihtaa kokemuksiaan ja tietotaitojaan. Internetin merkitys on keskeinen, vaikkakin asioiden kehittäminen netin verkostoissa vaikuttaa vielä vähäiseltä. Internetin vertaisverkostoilla on ekoyhteisöjen kehittämislle kuitenkin merkittäviä etuja, kuten: 1) ekoyhteisöjen ympärille on yleensä muodostunut laajempi sosiaalinen verkosto, joka voi osallistua netin kautta, 2) ideoita jaetaan kansainvälisissä verkostoissa, 3) ideoiden toteuttamiseen tarvittavaa tietoa on helposti saatavilla ja 4) yhteistyöhankkeita voidaan suunnitella virtuaalisesti. Yhteistyöstä esimerkkinä suomalaiset ovat toteuttaneet internetissä levinneen ympäristöprojektin. Tähän liittyvä Suomi puhtaaksi - kampanja keräsi vuonna 2011 lähes 300 000 vapaaehtoista, ja vuotta myöhemmin suomalaiset toimijat osallistuvat maailmanlaajuiseen World Cleanup 2012 – projektiin, jonka toteuttamisessa vertaisverkostoilla on merkittävä rooli (M1).

Rihmaston postituslista yhdistää Suomen kestävän elämäntapojen yhteisöjen jäseniä. Kuuden kuukauden seurantajakson aikana (18.8.2011 – 18.2.2012) listan keskustelun aihealueet oli luokiteltavissa viiteen tyyppiin: a) Kansalaisaktiivisuus: kansanliikkeet, vetoomukset, mielenosoitukset; b) Tee-se-itse- aiheet: perinnerakentaminen, suopakuuraus, juuresten kasvatus; c) Paikka yhteisössä: haetaan paikkaa, tarjotaan paikkaa; d) Yhteiskunnallinen pohdinta: rahatalous ja vaihtoehdot, matkustaminen, geenimanipulaatio, kännykät, sähkösaiteily; e) Ilmoitukset ja tiedotus: kurssit ja seminaarit, elokuvat, menovinkit ym.

Postituslistalla innovointi oli luonteeltaan avointa, vuorovaikutteista ja hajautettua eli tyyppillisesti orgaanista ja osallistuvaa toimintaa. Esimerkkejä materiaalisista innovaatioista olivat kattojen katevaihtoehdot ja biohajoava moottoriöljy; menetelmällisistä kuinoma.fi – lainauspalvelu ja luomutaimien toimitus sekä aineettomista kommuuniasuminen ja rahatalous-vaihtotalous – keskustelut. Useimmissa

keskusteluissa innovointi oli luonteeltaan prosessuaalista ja kestäviin ratkaisuihin pyrkivää. Keskustelu oli myös kriittistä ja analysoivaa. Ympäristöllisesti kestävä innovointia edustivat keskustelut vähiten ympäristöä rasittavista matkustusmuodoista. Sosiaalisesti kestävä innovointia olivat esimerkiksi pohdinnat ihmisen paikasta yhteisössä sekä yhteistilaisuuksista. Taloudellisesti kestäviin ratkaisuihin pyrittiin esimerkiksi järjestämällä kimpapakyytejä postituslistan kautta.

Ekoyhteisöjen ympärille muodostuu yleensä niitä tukeva kestävä elämäntavan kannattajien verkosto kuten Rihmasto, mutta esimerkiksi hallinnolliset toimijat eivät juuri huomioi kansalaislähtöisiä toimijoita innovaattoreina, jolloin ruohonjuuritason innovointi ei saa tukea lupaavillekaan hankkeille. Rahoitusta ei esimerkiksi myönnetä omaehtoisille hankkeille, jotka eivät edusta mitään vakiintunutta instituutioita.

Hankepolitiikasta on tullut instituutioiden pelikenttää. – – Tässä maassa asuu hirveen korporatiivisia ja pysyviä rakenteita, jotka estää innovatiivisemmat sosiaaliset menetelmät ja prosessit tehokkaasti. Pienessä maassa suosittelijat ja lausunnonantajat pystyy sanelemaan mitä tapahtuu – – Tarvittais varmaan hankepolitiikan analyysia ja kokemusten keruuta et saatais oikea kuva. Ehkä kaivattais myös uusia rahoitusinstituutioita, jotka on ihan vapaita ja tunnistaa näitä uusia asioita. (M4)

Maaseudun kehittämisessä kaivattaisiin entisajan ideanikkareita ja kyläyhteisöjen yhteistyön elvyttämistä. EU-hankkeiden tulo on lopettanut innovoinnin – – Tuntuu siltä et noita rahasummia vois käyttää paljon tehokkaammin jos siinä ei pyörise ne samat pienet piirit – – se byrokraattisuus on sit toinen, – – Energiaa ja intoa ja ideoita varmaan on, mut pitäis puhaltaa henkeä ja resursseja ja lähtee niillä ehdoilla mitä ihmisillä on eikä pakottaa EU: n Brysselin kaavakesulkeisiin (M4).

Yhteistyön esteenä nähdään myös kielteiset asenteet paikallisyhteisöjen ja ekokylälien pyrkimyksiä kohtaan, kun ne voitaisiin nähdä voimavarana ja kannatettavina.

Rakennuslainsäädäntö ja kaavoituslainsäädäntö ja haja-asutuksen estämistrendi nää on konkreettisia ongelmia ekokylälien perustamiselle. – – Suomen kylälien toimintamallit on merkittäviä, ne jotka on tottuneet toimimaan eikä vaan ruikuttamaan. Yhteiskunnan pitäis auttaa näitä, mut ei. – – viedään palvelut eikä anneta mitään tilalle. Yhteisöllisyys tulee hyvin tärkeänä tässä, uusi yhteisöllisyyden arvostus varmasti nousee – – (N3)

Kontekstin mahdollistavat tai estävät rakenteet ovat ratkaisevia myös voimistumiskehityksen kannalta. Jos innovaatioympäristön hallintomallit, lait ja toiminnalliset käytännöt eivät tue toimijan pyrkimyksiä, yhteisön voimistumiskehitys vaikeutuu tai estyy (Mäkinen 2009). Käänteisesti ulkopuolinen taho kuten hallinnollinen organisaatio voi parantaa ratkaisevasti voimistumiskehitystä ja innovoinnin edellytyksiä esimerkiksi lähtemällä mukaan yhteistyöhön.

Kestävän innovoinnin edut ja soveltamisen mahdollisuudet

Kestävällä innovoinnilla näyttäisi olevan ominaisuuksia, joita perinteisellä innovoinnilla ei ole saavutettu. Nämä ominaisuudet ovat mukana tässä esimerkkeinä käytettyjen ekoyhteisöjen toiminnassa, mutta niitä voidaan edistää muissakin toimintaympäristöissä kuten organisaatioissa ja yrityksissä. Ensinnäkin kestävä innovaatioprosessi *suuntautuu tulevaisuuteen*. Se siis ottaa huomioon myös tulevat sukupolvet ja ympäristön. Tuleville sukupolville halutaan jättää puhdas ja terveellinen elinympäristö. Toiseksi innovaatioprosessi on *avoin ja jatkuva*. Prosessin alussa ei voida tietää lopputulosta, koska aika muuttuu ja prosessin aikana opitaan uutta. Prosessi on jatkuva ja itse itseään vahvistava. Kehittämisen kaikki vaiheet ovat avoimia, jolloin korjauksia voidaan tehdä milloin tahansa. Kolmanneksi innovaatioprosessi on *yhteistoiminnallinen ja osallistuva*. Toiminta perustuu erilaisten toimijoiden vuorovaikutukseen ja tasaveroisiin osallistumismahdollisuuksiin. Neljänneksi prosessi on *voimistava eli mahdollistava*. Innovaatioprosessi mahdollistaa uusia tapoja toimia kestävästä elämästä edistävällä tavalla.

Nämä kestävästä innovaatioprosessin ominaisuudet ovat tärkeitä, kun halutaan aikaansaada käytösmuutoksia, käytännön toimintaa ja kestävästä kehitystä. Haastateltavat viittasivat useasti myös muuttumisen eli yhteisön joustavuuden tärkeyteen. Yhteisö on siis oppiva yhteisö, joka kehittyy tekemisen ja yhdessä opetteluun kautta. Toisaalta haastatteluissa viitattiin myös tekemällä oppimisen työläyteen, mikä saattaa koitua ylivoimaiseksi. Monet yhteisöt kaipaisivat ympäröivän yhteiskunnan tukea ja kannustusta, kun nykyisellään niiden verkostot kattavat lähinnä samanhenkisten piirejä. Samalla monet internetin vertaisverkostot ovat osaksi hyödyntämätön voimavara.

Tutkimustulokset antavat viitteitä sellaisista innovaatioprosessin ominaisuuksista, joita voitaisiin hyödyntää kestävänn innovoinnin kehittämisessä systeemisestä orgaanimpaan suuntaan eli työskentelemällä enemmän yhteistyössä ruohonjuuritason toimijoiden kanssa. Jatkotutkimuksen ja soveltamisen alueita olisi esimerkiksi sosiaalihuollon sektorilla, organisaatiokehityksen alueella ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Samoin yritysten toiminta voisi kehittyä kestävämmäksi huomioimalla yhteisöjen innovatiivinen potentiaali.

Kestävän elämäntavan yhteisöjen tutkimus toi esiin myös yhteiskunnallisesti huomionarvoisen aiheen huoltovarmuuden ja kriisivalmiuden kehittämisessä. Ekoyhteisöt ovat kehittäneet omaa kriisivalmiuttaan omavaraisuuden lisäämisen ja erilaisten kestävien innovaatioiden avulla, mihin nykyinen herkästi haavoittuva valtakulttuurimme ei ole kyennyt. Esimerkiksi yhteisöjen ruokapiireillä ja puutarhapiireillä tai vaihtoehtoisilla energiaratkaisuilla voi olla merkitystä erilaisiin kriiseihin kuten ympäristökatastrofeihin valmistautumisessa.

Kirjallisuus

Bauwens, Michel (2005). *The Political Economy of Peer Production*. *1000 Days of Theory*. 12/1/2005: www.ctheory.net.

Burns, Tom & Stalker, G. M. (1961). *The Management of Innovation*. London: Tavistock.

Gilman, Robert (1991). *The Eco-village Challenge*. Context Institute. Saatavilla: www.context.org.

Hautamäki, Antti (2008). *Kestävä innovointi: Innovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä*. Sitran raportteja 76.

Haythornthwaite, Caroline (2009). *Crowds and Communities: Light and Heavyweight Models of Peer Production*. Hawaii International Conference on System Sciences.

Hopkins, Rod (2008). *The Transition Handbook: From oil dependence to local resilience*. Saatavilla: <http://www.transition.be/userfiles//transition-handbook%281%29.pdf>.

Hämäläinen, Timo & Heiskala, Risto (2004). *Sosiaaliset innovaatiot ja yhteiskunnan uudistumiskyky*. Sitra 271. Helsinki: Edita.

Jackson, Ross (2000). *And We Are Doing It!* San Francisco: Robert D. Reed Publishers.

Luecke, R. & Katz R. (2003). *Managing Creativity and Innovation*. Boston: Harvard Business School Press.

Mikkonen, Teemu (2011). Tiedon vertaistuotanto, yhteisöresurssit ja hybridiyhteisöt. Teoksessa Koivisto, Tapio; Mikkonen, Teemu; Vadén, Tere; Valkokari, Katri; Ahonen, Mikko & Vainio, Niklas. *Rajoja ylittävä innovointi*. Tampere University Press.

Palttala, Outi & Erat, Bruno (2009). Kestävä kylä pohjoisissa olosuhteissa. Vertaileva seurantatutkimus. *Suomen ympäristö* 32/2009. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Servaes, Jan (ed.) (2008). *Communication for Development and Social Change*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Seyfang, Gill & Smith, Adrian (2007). Grassroots Innovation for Sustainable Development: Towards a New Research and Policy Agenda. *Environmental Politics*, Vol. 16, No 4. August 2007.

Yhteisön itsearviointikriteeristö. Suomen kestävän elämäntavan yhteisöt ry. SKEY. Maailman ekokyläverkosto Global Ecovillage Network. Suomentanut Kirsi Joenpolvi. Saatavilla: www.rihmasto.fi

Haastattelut helmikuussa 2012

N1: nainen, 52v, asunut aiemmin eri yhteisöissä, paikallinen aktiivitoimija

N2: nainen, 36v, asuu ja asunut yhteisössä lähes kymmenen vuotta

N3: nainen, 46v, yhteisöllisissä verkostoissa, aktiivitoimija

N4: nainen, 32v, asuu yhteisössä, asunut eri yhteisöissä viisitoista vuotta

M1: mies, 63v, asunut yhteisöissä eri puolilla maailmaa

M2: mies, 52v, asuu yhteisössä, asunut eri yhteisöissä vuosikymmeniä

M3: mies, 36v, asuu yhteisössä

M4: mies, 57v, yhteisöllisissä verkostoissa, paikallinen aktiivitoimija

M5: mies, 40v, asuu yhteisössä, yhteisöllisissä verkostoissa, myös kansainvälisesti

M6: mies, 57v, asunut yhteisöissä

Vierailu Keuruun ekokylässä syksyllä 2011

Verkkosivut

Global Ecovillage Network: <http://gen.ecovillage.org>

Keuruu: <http://www.keuruunekokyla.fi>

Rihmasto. Yhteisöelämän verkosto: <http://rihmasto.fi/>

Viitteet

ⁱ Artikkelin perustuu tutkimusprojektiin *Paikallisten innovaatioiden jakaminen ja kehittäminen yhteisöjen verkostoissa*. Projektiin on myönnetty Suomen Kulttuurirahaston apuraha väitöstyön jälkeiseen tutkimukseen (heinäkuu 2011-kesäkuu 2012).

ⁱⁱ Lukumäärä vaihtelee, kun uusia perustetaan ja vanhoja hiipuu. Arvio perustuu eri lähteisiin, kuten artikkeleihin, opinnäytetöihin, nettisivuihin sekä haastatteluihin.

ⁱⁱⁱ Teollistuneissa kulttuureissa alle sadan, vähemmän teollistuneissa alle 500 asukkaan yhteisö (1991) Ekokylästä on puhuttu vasta 1990-luvulta alkaen, vaikka yhteisöllisiä kestäviä asumuksia on luonnollisesti ollut ihmiskunnan alkuaikojista alkaen.

^{iv} Katajamäki on perustettu vanhan luontaisparantolan sijoille kahdeksantoista vuotta sitten. Yhteisö järjestää vuodenaikais- ja juurikulttuuritapahtumia, käsityökursseja, luontokursseja ja erilaisia tapaamisia. Katajamäki on Kestävän Elämäntavan Yhteisöt ry:n sekä Global Ecovillage Network – verkoston jäsen. Yhteisön toimintakertomuksen mukaan modernin ympäristömme yleisenäkin haasteena on ”itsehoidokeskusten tai yhteisöpaikkojen luominen, joissa ihmisillä on mahdollisuus latautua ja oppia ulkoisia riippuvuuksia vähentäviä ja oman elämäntilanteen vahvistamisen taitoja” (Katajamäki ry:n toimintakertomus 2010).

^v Haastateltavista neljä oli naisia (N1-N4) ja kuusi miehiä (M1-M6), ja iältään he olivat välillä 32 – 63. Ammattialoiltaan ryhmään kuului esimerkiksi käsityöalojen sekä kulttuurin ja viestinnän alan ammattilaisia. Muutamat olivat vaihtaneet ammattiaan ja toimivat esimerkiksi yksityisyrittäjinä.